

Авторска справка
за научните и научно-приложните приноси в трудовете
на гл. ас. д-р Блага Георгиева Димова

представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика и гражданско образование), обявен в ДВ, бр. 8 от 21.01.2026 г.

Авторската справка е изготвена на основа научна продукция, която обхваща научни публикации, участия в научни конференции, изследователски и образователни проекти. Приложените публикации не повтарят представените за придобиване на ОНС „доктор“ и академична длъжност „главен асистент“ и са в съответствие с област на висше образование и професионалното направление по профила на обявения конкурс.

Съобразно профила на обявения конкурс са представени:

- **Една самостоятелна монография (хабилитационен труд)** по показател **В3**;
- **Една книга на база защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“** по показател **Г5**;
- **Една самостоятелна статия** по показател **Г6** (статии и доклади, публикувани в научни издания, които са реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – Scopus; Web of Science);
- **17 бр. статии и доклади**, публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове по показател **Г7**,

от които:

- 18 – самостоятелни;
- 6 – на английски език, 12 – на български език;
- Участие в **три** научноизследователски проекти – в два като член на научния екип, един – ръководител на проект; участие като член на екипа на **един** национален проект.

Подредбата на научните трудове е направена според представения списък на публикациите по конкурса и номерацията в него.

Според характера на научноизследователската и публикационна активност на кандидата представената научна продукция и приносите към нея може да бъде обобщена тематично в следните направления:

1. Тематично направление: Развиване на социални и природонаучни компетентности в предучилищна възраст

Научната продукция в това направление обхваща процесите на социализация, активно взаимодействие, емоционално развитие, възпитаване в уважение към другите, изграждане на чувство на отговорност и формиране на представи за заобикалящата действителност като част формирането на ключови компетентности за учене през целия живот. В него се включват теми като агресивно поведение, асертивна комуникация, социални умения, самостоятелност, сътрудничество между всички фактори, влияещи върху цялостното развитие на децата в предучилищна възраст, опознаване на природната среда и формиране на екологично съзнание в контекста на предучилищното образование.

– Публикации по направлението: № Г.5.1, Г.7.2, Г.7.3, Г.7.5, Г.7.6, Г.7.7, Г.7.8, Г.7.10, Г.7.11, Г.7.12, Г.7.13.

2. Тематично направление: Демократично гражданство и формиране на умения за устойчиво развитие

Научната продукция в това направление обединява разработки, посветени на формирането на зелени компетентности и изграждането на устойчиви модели на мислене и поведение у децата в предучилищна възраст, каквато е и основната цел на хабилитационния труд „Зелени компетентности в предучилищна възраст“. В обхвата на направлението са разработки, посветени на формирането на умения за устойчиво развитие в предучилищна възраст, на значението на гражданското образование в контекста на глобализацията, интеркултурното взаимодействие, устойчивия мир и демократичната култура. Акцент се поставя и върху разбирането, че академичната подготовка на студентите – бъдещи педагози е ключов фактор за изграждането на активни, свободномислещи личности, способни да възпитават подрастващите в устойчиво потребление на отпадъци и в осъзнато отношение към природните и социалните ресурси. В изследванията се проследява и нивото на осведоменост на учители по темата, което очертава реалните възможности за интегриране на устойчиви практики в образователната среда.

– Публикации по направлението: № В.3, Г.6.1, Г.7.1, Г.7.4, Г.7.9, Г.7.14, Г.7.15, Г.7.16, Г.7.17.

Научни приноси и резюмета по направления

Развиване на социални и природонаучни компетентности в предучилищна възраст (публикации по показатели Г.5.1, Г.7.2, Г.7.3, Г.7.5, Г.7.6, Г.7.7, Г.7.8, Г.7.10, Г.7.11, Г.7.12, Г.7.13)

Книга на база защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по показател Г.5.1

Г.5.1 Димова, Б. 2026. *Модел за развиване на компетентности по образователно направление „Околен свят“ в предучилищна възраст*. Бургас: Либра Скорп. ISBN 978-619-273-200-4

Резюме: Монографията изследва възможностите на компетентностно ориентираното образование като съвременен педагогически подход за развиване на компетентности у 6 – 7-годишните деца по образователно направление „Околен свят“.

Глава първа представя теоретичните основи по изследваната проблематика като дефинира понятията *компетенция* и *компетентност*, разглежда видовете компетентности, историческите, нормативните и педагогическите измерения на компетентностния подход, както и неговите изисквания и значение за образованието.

Глава втора анализира спецификата на компетентностно ориентираното образование в предучилищна възраст и начина, по който то се реализира в педагогическото взаимодействие по образователно направление „Околен свят“. Анализира се връзката между компетентностния подход и училищната готовност.

Глава трета представя изследователския дизайн: цел, задачи, хипотеза, методи, критерии, показатели и етапи на изследването. Разработен е компетентностно ориентиран модел на педагогическо взаимодействие за развиване на компетентности по образователно направление „Околен свят“, чийто положителен ефект е доказан емпирично в следващата глава.

Глава четвърта съдържа анализ на резултатите от пилотното и същинското изследване – анкетни проучвания сред педагози и резултати от педагогически експеримент, които потвърждават ефективността на модела за развиване на компетентности у децата.

Научно-теоретични приноси:

На базата на задълбочен теоретичен анализ е доказана връзката между педагогическото взаимодействие по образователно направление „Околен свят“ и компетентностно ориентираното образование, както и необходимостта съвременното предучилищното образование да се организира въз основа на едновременното отчитане на специфичните проекции на компетентностния подход.

Научно-приложни приноси:

- Разработен, апробиран и приложен е авторски компетентностно ориентиран модел на педагогическо взаимодействие по образователно направление „Околен свят“ при 6 – 7-годишните деца с цел формирането на социални и граждански компетентности, умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт, дигитална компетентност чрез авторска формираща програма, съобразно нормативните изисквания, възрастта, актуалното време и в перспектива.
- Ефективността и оригиналността на модела, което подчертава неговата специфика е, наличието в авторската формираща програма, чрез която той се реализира, на два компонента – базисен и вариативен. Това осигурява свобода на предучилищния педагог да постига гъвкаво поставените задачи на модела като използва тематичните елементи, съобразно моментната ситуация, изборно и вариативно. По този начин моделът е достъпен и лесно приложим, с което дава на педагога чувството да изпълнява планираното без да го приема като рутина

Статии и доклади:

Г.7.2 Димова, Б. 2025. Лего образование в предучилищна възраст. *KNOWLEDGE – International Journal*, 68(2), 297 – 302. ISSN 2545-4439, ISSN 1857-923X

Резюме: Настоящата статия има за цел да представи някои от възможностите на използването на комплектите LEGO® Education в процеса на педагогическо взаимодействие в предучилищна възраст за постигане задачите на компетентностно ориентираното образование. Създаването на интерактивна образователна среда, в която педагогът се превръща във фасилитатор, съиграч на децата в процеса на педагогическо взаимодействие, е една от основните предпоставки, постигащи задачите на компетентностно ориентираното образование – формиране на ключови компетентности у децата в предучилищна възраст. Тази среда предлага възможности за активно взаимодействие, осигурява свобода на децата по отношение на времето, средствата, вариантите, моделите на комуникация с деца и възрастни, както и цялостния ритъм на педагогическо взаимодействие. Акцентът в статията е поставен върху използването на някои конструктори от серията LEGO Education в отделни моменти от дневната организация на децата в предучилищните институции. Основната идея е, че те

успешно реализират функциите на проектно-базираното обучение като едновременно и в различни степени позволяват формирането на всички ключови компетентности от Европейската референтна рамка за ключови компетентности за учене през целия живот.

Г.7.3 Димова, Б. 2025. Празниците в детската градина – мост към формиране на граждански и социални компетентности. *Годишно научно-методическо списание „Образование и технологии“*, 16(1), 121 – 124. ISSN 1314-791 (print), ISSN 2535-1214 (online), DOI: <https://doi.org/10.26883/2010.251.6621>

Резюме: Настоящото изследване има за цел да разкрие някои аспекти на празниците като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие в предучилищното образование. Фокусът на изследването, базиран на нормативните изисквания и документи за работа в предучилищна образователна среда, е насочен към осигуряване на възможностите на тази обичана допълнителна образователна форма за децата да формира голяма част от елементите на социалните и гражданските компетенции. Мотивът ни е, че празникът съдържа елементи от съдържанието на тези компетенции, като например: формиране на културни и национални ценности и традиции, възпитание в уважение към обществото, формиране на междуличностни отношения, емпатия и толерантност, насърчаване на чувство за принадлежност към общността, в която празникът е основна форма на човешко поведение с възможно най-положителен социален характер.

Г.7.5 Димова, Б. 2025. Екологичното образование като средство за развитие на сътрудничеството в детската градина. *Сборник с доклади от национална педагогическа конференция „Подготовката на бъдещия учител“*, 741 – 747. ISBN 978-954-7-6301-9

Резюме: В доклада се представят възможности на екологичното образование за стимулиране на сътрудничество в детската градина, за решаване на екипни задачи, за развитие на критично мислене. През годините дефиницията за екологично образование се допълва и надгражда като най-общо от възпитаване в ангажираност на детето към проблемите и опазването на околната среда, разширява своите граници до формиране на устойчиви знания, умения, отношения и отговорност на растящия гражданин към проблемите за решаване на социалното неравенство, продоволствената криза, опазването на природните ресурси на планетата и осигуряване на достойно бъдеще за идните поколения.

Г.7.6 Димова, Б. 2025. Перспективи за сътрудничество в диадата „детска градина-семейство“. *Сборник с доклади XII международна научна конференция „Педагогическото образование – традиции и съвременност“*, Велико Търново, 262 – 266. ISSN 2534-9317

Резюме: Статията представя сътрудничеството между детската градина и семейството като ключов фактор за цялостното развитие на децата в предучилищна възраст. Ефективното партньорство се основава на съвместно възпитание, последователност в обучението, доверие, комуникация и обратна връзка. Синхронизацията между предучилищната институция и семейната среда създава стабилна рамка, в която детето се чувства сигурно и подкрепено. Прилагането на иновативни практики за включване на семейството в ежедневието на детската градина е предпоставка за успешен преход от предучилищно към училищно образование.

Г.7.7 Димова, Б. 2025. Утвърждаване на детската индивидуалност в предучилищна възраст *Сборник с доклади от Международна научно-практическа конференция*

„Образованието: класичност и модерност“, ВТУ: Педагогически колеж – Враца, 145 – 150, ISSN 2815-5475 (print)

Резюме: Статията разглежда утвърждаването на детската индивидуалност в предучилищна възраст в контекста на динамично развиващия се и технологично напреднал съвременен свят. Акцентът е върху развитието на уникалните качества на всяко дете и ролята на учителя в предучилищна възраст за стимулиране на самостоятелността и себеизразяването у децата.

Г.7.8 Димова, Б. 2025. Придобиване на социални умения в предучилищна възраст. *Сборник с доклади от Международна научно-практическа конференция „Образованието: класичност и модерност“*, ВТУ: Педагогически колеж – Враца, 169 – 174, ISSN 2815-5475 (print)

Резюме: Статията разглежда значението на придобиването на социални умения като ключов компонент на социалната компетентност и готовността за училище, както и някои форми на придобиване на тези умения. Социалните умения се анализират като критичен елемент от последните в предучилищна възраст. В контекста на регулаторната рамка и международните образователни концепции се твърди, че ранното формиране на умения за взаимодействие, емоционална регулация, сътрудничество и комуникация е от съществено значение за успешната адаптация на детето към училищната среда. Представени са педагогически модели и практики, които подпомагат целенасоченото развитие на социалните умения, включително игрови и ролеви дейности, групова работа и моделиране на поведението. Изследването заключава, че социалната компетентност не само улеснява прехода към училище, но и служи като основа за устойчиво личностно развитие и социална интеграция в по-широк социален контекст.

Г.7.10 Димова, Б. 2025. Изследване мнението на предучилищни педагози върху самостоятелността на 5 – 6-годишните деца. *KNOWLEDGE – International Journal*, 73(2), 459 – 464. ISSN 2545-4439, ISSN 1857-923X

Резюме: В условията на динамично променяща се социална среда, формирането на личностна автономност и самостоятелност у децата в предучилищна възраст придобива все по голямо значение. Настоящата научна разработка изследва възгледите на предучилищни педагози относно проявите и развитието на самостоятелност при деца на възраст 5-6 години. Теоретичната рамка обхваща научни виждания на различни автори, свързани с автономността, волевите качества и ролята на игровата дейност, като се акцентира върху значението на стимулиращата образователна среда и свободата на избор. Емпиричната част на изследването се базира на анкетно проучване, проведено сред 42 предучилищни педагози от детски градини в община Бургас. Използвана е частично стандартизирана авторска анкета, включваща както затворени, така и отворени въпроси с цел да се съберат данни за нагласите и наблюденията на педагозите върху самостоятелното поведение на децата в различни житейски ситуации, участие в семейния живот, избор на дейности, самообслужване и вземане на решения. Изследването потвърждава значимостта на самостоятелността като ключов фактор за личностното развитие, социализацията и подготовката за активен граждански живот, в съответствие с целите, формулирани в Закона за предучилищното и училищното образование.

Г.7.11 Dimova, B. 2025. Differences between traditional education and competence-oriented education – opinion of students from pedagogical disciplines. *MRS Journal of Multidisciplinary Research and Studies*, 2(11), 40 – 43. ISSN (Online) 3049-1398, <https://doi.org/10.5281/zenodo.17656721>

Abstract: The study explores the differences between traditional education (TE) and competence-oriented education (COE) from the perspective of students enrolled in pedagogical disciplines at Burgas State University “Prof. Dr. Assen Zlatarov.” In the context of Bulgarian educational modernization, COE is increasingly recognized as a dynamic alternative to the static and authoritarian methods of TE. The research employs a qualitative survey with open-ended questions, allowing 32 students from preschool and primary school pedagogy programs to freely express their opinions after completing the course “Development of scientific and social competences.” The findings reveal that TE is perceived as centralized, theoretical, and focused on rote memorization, with limited practical application, weak dialogue, and low motivation. In contrast, COE is associated with flexibility, active participation, critical thinking, project-based learning, and the acquisition of lasting skills relevant to real-life situations. Students emphasize the role of the teacher as a facilitator who encourages collaboration, dialogue, and creativity. Criticisms of the current Bulgarian system include excessive theoretical training, outdated methods, lack of digitalization, insufficient attention to mental health, and an overloaded schedule that negatively affects motivation and well-being. The study concludes that a systemic transformation is necessary, shifting from formal, authoritarian practices toward a competence-oriented model that ensures sustainable development, higher motivation, and better preparation of young people for professional and civic life.

Г.7.12 Dimova, B. 2025. Assertive communication in the context of higher education. *MRS Journal of Multidisciplinary Research and Studies*, 2(12), 5 – 8. ISSN (Online) 3049-1398, <https://doi.org/10.5281/zenodo.17890427>

Abstract: Preschool aggression is a complex phenomenon that manifests itself in both physical and social forms of behavior. It can be the result of individual characteristics, family dynamics, institutional factors. In the early years, aggressive behavior is often reactive - a response to frustration, lack of communication skills or imitation of models from the environment. Around the age of four, children begin to make logical connections, which allows for pedagogical and cognitive intervention. The family plays a key role through its attitudes, communication style and emotional support, while kindergarten is the first institutional context in which social skills and interaction patterns are formed. The large number of children in kindergarten groups, the weakened relationship between parents and educators and the lack of moral foundations can increase aggression. Effective prevention requires a partnership between parents and teachers, consistent strategies for managing behavior and promoting empathy and cooperation. In this way, aggression can be limited at an early age, and children can build sustainable skills for constructive social interaction that will accompany them in later stages of development.

Г.7.13 Dimova, B. 2025. Aggression – a challenge in preschool age. *MRS Journal of Multidisciplinary Research and Studies*, 2(12), 9 – 11. ISSN (Online) 3049-1398 <https://doi.org/10.5281/zenodo.17890580>

Abstract: Preschool aggression is a complex phenomenon that manifests itself in both physical and social forms of behavior. It can be the result of individual characteristics, family dynamics,

institutional factors. In the early years, aggressive behavior is often reactive - a response to frustration, lack of communication skills or imitation of models from the environment. Around the age of four, children begin to make logical connections, which allows for pedagogical and cognitive intervention. The family plays a key role through its attitudes, communication style and emotional support, while kindergarten is the first institutional context in which social skills and interaction patterns are formed. The large number of children in kindergarten groups, the weakened relationship between parents and educators and the lack of moral foundations can increase aggression. Effective prevention requires a partnership between parents and teachers, consistent strategies for managing behavior and promoting empathy and cooperation. In this way, aggression can be limited at an early age, and children can build sustainable skills for constructive social interaction that will accompany them in later stages of development.

Демократично гражданство и формиране на умения за устойчиво развитие (Публикации по показател В.3, Г.6.1, Г.7.1, Г.7.4, Г.7.9, Г.7.14, Г.7.15, Г.7.16, Г.7.17)

Хабилитационен труд (монография)

В.З Димова, Б. 2026. *Зелени компетентности в предучилищна възраст*. БДУ "Проф. д-р Асен Златаров", ISBN: 978-619-7559-79-8

Резюме: Десетилетия наред човечеството търси ефективна стратегия за оцеляване на планетата. Съществуващите модели на развитие не успяват да предотвратят нарастващите екологични рискове, а бързото технологично развитие допринася за изчерпването на природните ресурси. Това поставя пред обществото необходимостта от нови решения и политики, насочени към осигуряване на безопасни условия за живот и устойчиво развитие. На конференцията на ООН по-околна среда и развитие в Рио де Жанейро през 1992 г. е приета концепцията за устойчиво развитие, определена като модел, който удовлетворява потребностите на настоящите поколения без да застрашава възможностите на бъдещите. Концепцията включва три взаимосвързани компонента – екологичен, икономически и социален. Екологичният компонент подчертава необходимостта от запазване на способността на екосистемите да се самовъзстановяват. Икономическият компонент изисква развитие, което отчита границите на природните ресурси и минимизира отпадъците. Социалният компонент е свързан с промяна в ценностите, поведението и начина на мислене на хората. Именно тук се откроява значението на образованието като ключов инструмент за изграждане на устойчиви модели на поведение. Множество изследвания показват взаимодействието с природната среда като влияещо положително върху психичното и когнитивното развитие на децата. Природните стимули подпомагат концентрацията, намаляват стреса, развиват емоционална устойчивост и стимулират любознателността. Зелените пространства действат като защитен фактор срещу стресови преживявания, а ежедневният контакт с природата подпомага формирането на чувствителност към околната среда. В условията на глобални екологични промени става все по-необходимо формирането на нов тип екологично мислене.

То предполага осъзнаване на последиците от човешките действия, отговорно отношение към ресурсите и умение да се оценяват рисковете и въздействията върху природата. Паралелно с това нараства нуждата от нови професии, свързани с устойчивото развитие – специалисти по-възобновяема енергия, управление на отпадъци, екологичен

мониторинг, зелени технологии, градска екология, кръгова икономика и др. Тези професии изискват нов тип знания и умения, ориентирани към устойчиви решения и опазване на природните ресурси. В това отношение формирането на зелени компетентности придобива ключово значение. Базисните зелени компетентности за важен аспект от подготовката на бъдещите поколения да разбират природните процеси, да вземат информирани решения и да се ориентират в професионална среда, в която устойчивостта ще бъде водещ принцип.

Въпреки нарастващия интерес към темата, в българската педагогическа практика все още се наблюдава липса на конкретни педагогически модели за целенасочено формиране на зелени компетентности, както и ясно разработена диагностична процедура и модел за оценяване на зелените компетентности в предучилищна възраст. Това създава празнина между теоретичните постановки и реалното педагогическо взаимодействие. Настоящата монография цели да запълни именно тази липса, като предложи научно обоснован подход към формирането и оценяването на зелените компетентности при 6 – 7-годишни деца.

В монографичното изследване образованието за устойчиво развитие се разглежда като основен контекст за формиране и развитие на зелени компетентности в детската градина. В този смисъл обект на монографичното изследване е образованието за устойчиво развитие, а предмет – възможностите на педагогическото взаимодействие по всички образователни направления за целенасочено изграждане на знания, умения и нагласи, свързани със зелените компетентности в предучилищна възраст.

Целта на изследването е да се разработи, апробира и приложи интерактивен модел на педагогическо взаимодействие, насочен към формиране и развитие на зелени компетентности у 6 – 7-годишни деца. Моделът интегрира екологично, социално и икономическо съдържание с устойчиви практически дейности, реализирани в партньорство между деца, учители и родители. Чрез този подход монографията откроява потенциала на предучилищното образование да изгражда екологична осъзнатост, отговорно отношение към природата и умения за устойчиво поведение в ежедневието.

Целта се реализира чрез следните задачи:

1. Да се осъществи теоретично проучване на зелените компетентности като градивни компоненти на компетентностите в областта на устойчивостта;
2. Да се проследи хронологията на концепцията за устойчиво развитие и да се анализират националните и международните подходи за имплементиране на зелените компетентности в образованието (САЩ, Европа, България) като основа за разработване на авторски интерактивен модел за развиване на зелени компетентности у 6 – 7-годишни деца;
3. Да се разработи и реализира цялостен педагогически експеримент за въвеждане в педагогическата практика на авторски интерактивен модел на педагогическо взаимодействие в детската градина, насочен към формиране и развитие на зелени компетентности у 6 – 7-годишни деца;
4. Да се установят възможностите и ефективността на експерименталния модел за формиране и развитие на зелени компетентности у 6 – 7-годишни деца в условията на предучилищното образование.

За реализиране на целта и постигане на предварително определените задачи се използваха следните методи:

– **Метод на теоретичния анализ** – в рамките на изследването е приложен методът на теоретичния анализ, чрез който се извърши задълбочено проучване на научната и методическа

литература по проблема, на нормативната уредба, регламентираща формирането на зелени компетентности в предучилищна възраст. Информацията, включена в изследването, се основава на достъпни, надеждни и авторитетни източници, които предоставят научно обосновани данни и добри практики.

– **Метод на моделирането** – чрез метода на педагогическото моделиране е изграден цялостен интерактивен модел за формиране на зелени компетентности в предучилищна възраст. Моделът е структуриран според изискванията на предучилищното образование и изцяло съобразен със спецификата на българската образователна система. Той е интердисциплинарен и интегративен. Чрез него зелените компетентности се изграждат в хоризонтален план – като част от образованието на 6 – 7-годишните деца по всяко образователно направление в детската градина.

– **Педагогически експеримент** – основният метод за установяване на резултатността на приложения интерактивен модел за формиране на зелени компетентности у 6 – 7-годишни деца е педагогически експеримент. Експериментът има класическа структура с три основни части: Констатиращ експеримент, формиращ експеримент и контролен експеримент.

– **Емпирични научно-изследователски методи:**

○ **Анкета** – чрез нея се проучи информираността и професионалните нагласи на предучилищни педагози относно прилагането на образованието за устойчиво развитие в практиките на детските градини.

○ **Картинен тест** – авторски диагностичен инструмент за измерване на нивото на формиране на зелени компетентности у 6 – 7-годишни деца, който включва 12 познавателни задачи.

– **Математико-статистически методи** – за обработката на емпиричните данни са използвани непараметрични математико-статистически методи, статистически процедури за сравнение и установяване на зависимости между изследваните групи и дескриптивни статистики за интерпретативен анализ на получените резултатите.

Монографията е структурирана в три глави, изграждащи цялостната научна рамка на изследването.

Първа глава представя теоретичните основи на устойчивото развитие като изяснява ключови понятия като *компетентност*, *компетентностен подход*, *компетентностно ориентирано образование*, *устойчивост*, *устойчиво развитие*, *образование за устойчиво развитие* и *зелени компетентности*, очертавайки концептуалната рамка, върху която стъпва цялото изследване.

Отделни раздели проследяват историческата еволюция на идеята за устойчивост – от философските корени в Античността, през практиките на устойчиво горско стопанство, до съвременните международни политики. Представени са глобални и национални аспекти на зелените компетентности като се разглеждат подходите в САЩ, Европейския съюз и България. Този сравнителен анализ показва, че устойчивостта е универсален приоритет, но се реализира чрез различни стратегии и образователни политики.

Във втора глава е представен интерактивният модел за формиране на зелени компетентности, който интегрира екологично, социално и икономическо съдържание чрез система от дейности, съобразени с възрастовите особености на децата.

В трета глава е описан дизайна на проведения педагогически експеримент. Изведени са критериите, показателите и индикаторите за оценка на зелените компетентности на деца в предучилищна възраст. Представени са характеристиките на извадката и групите за изследване

– 202 педагози и 79 деца. В отделен параграф е изяснена методиката на емпиричното изследване: анкета за изследване на информираността на предучилищните педагози и картинен тест за измерване на зелените компетентности при 6 – 7-годишни деца.

Последователно са представени резултатите от проведеното експериментално изследване. В първата част е анализирана степента на информираност и готовност на предучилищните педагози да прилагат образование за устойчиво развитие в своята практика. Във втората част е направен анализ на експерименталната работа като се проследява влиянието на интерактивния модел върху нивото на формиране на зелените компетентности при 6 – 7-годишните деца. Чрез сравнение между входящата и изходящата диагностика се установява значимо повишаване на показателите в експерименталната група, което потвърждава хипотезата за ефективността на модела.

Монографията се базира на систематичен и цялостен подход, който обединява теоретичен анализ, историческа перспектива и педагогическа практика. Така тя убедително защитава необходимостта от приоритизиране на зелените компетентности в предучилищното образование и откроява значението на образователната среда за създаване на устойчиви поведенчески модели и за подготвяне на бъдещите поколения за предизвикателства на XXI век.

Научно-теоретични приноси:

- Разработена е концептуална рамка, която показва връзката между компетентностния подход и устойчивото развитие, акцентирайки на зелените компетентности като ключов компонент на образованието за устойчиво развитие.
- Изграден е теоретичен модел за формиране на зелени компетентности, основан на екологичните, социалните и икономическите измерения на устойчивостта.
- Извършен е сравнителен анализ на международни и национални политики, който очертава стратегическите подходи към интегрирането на устойчивостта в предучилищното образование.

Научно-приложни приноси:

- Разработен е и апробиран интерактивен модел на педагогическо взаимодействие за формиране на зелени компетентности у 6 – 7-годишни деца, приложим във всички образователни направления в детската градина.
- Създаден е авторски картинен тест за диагностика на зелените компетентности в предучилищна възраст, който осигурява обективна, достъпна и възрастово адекватна оценка на знания, умения и нагласи.
- Изградена е система от критерии, показатели и индикатори за оценяване на зелените компетентности, която може да се използва в педагогическата практика и в бъдещи изследвания.
- Създадена е приложима методика за въвеждане на образование за устойчиво развитие в предучилищната практика, съобразена със спецификата на българската образователна система.
- *Основният принос на настоящия монографичен труд е възможността да предложи и докаже ефективността на научно обоснован подход към формирането и оценяването на зелените компетентности при 6 – 7-годишни деца, което неминуемо запълва празнината между теоретичните постановки и реалното педагогическо взаимодействие в контекста на формиране на зелени компетентности в предучилищна възраст.*

Статии и доклади

Г.6.1 Dimova, B. 2026. *Stimulating the development of green competences in preschool age. Pedagogika-Pedagogy*, 98(2s), 96-104, <https://doi.org/10.53656/ped2026-2s.08>

Abstract. The motive for writing this article is the need to focus on the development of green competences in preschool age. Its aim is to stimulate this development in preschool age because of their importance in the context of competence-based education in contemporary society. Conceptually based on the importance and relevance of the European sustainability competence framework, the main tasks are focused on the following: theoretical study of the problem, developing criteria and indicators establishing the level of green competence formation in preschool age; development and implementation of part of an interactive model – a system of activities to stimulate the development of green competences in kindergarten, presentation of relevant results from the study.

Г.7.1 Dimova, B. 2025. Contemporary Emphasis on Civic Education in the Process of Academic Preparation of Pedagogy Students. *The Barcelona Conference on Arts, Media & Culture 2025: Official Conference Proceedings*, pp. 129 – 135. ISSN: 2435-9475, DOI:10.22492/issn.2435-9475.2025.13

Abstract: This article explores students' perceptions on key issues focused on the topics, content and importance of global citizenship and education for peace within their academic training. The study is based on the survey method. The sample consists of 73 bachelor's degree students at Burgas State University „Prof. Dr. Assen Zlatarov“ from majors in which the discipline „Civic education is studied – Social Pedagogy, Preschool and Primary School Pedagogy, Preschool Pedagogy with a Foreign Language, Special Pedagogy. The focus of the study is on tracking students' perceptions in the context and the opportunities for optimizing and improving their academic preparation in the specific discipline in accordance with state requirements in the scientific field of Pedagogical Sciences. The analysis of the results clearly shows that students perceive global citizenship as a symbiosis between awareness and action. On the one hand, that we are all part of the huge global family and on the other – we all have the only power and the huge and active role in solving world problems. Among the most common values noted by respondents are tolerance, respect, social justice and sustainability. The concept of education for peace is most often associated by students with the words dialogue, empathy, non-violent communication.

Г.7.4 Димова, Б. 2025. Развитие и усъвършенстване на гражданската култура на студенти – бъдещи педагози. *Е-списание „Наука и образование“*, 11, 328 – 331. ISSN 2683-0191

Резюме: Гражданската култура като компонент на общата култура изразява степента на подготовка, осъзнатост и отношение на гражданина към неговите права и задължения. Същевременно тя е резултат и критерий за нивото на придобита гражданска компетентност. Целта на тази статия е да изведе на преден план актуални идеи и практики за академичната подготовка на студентите - бъдещи учители като активни граждани в демократично общество и развитието на способността им да мислят и действат критично. Задачите, поставени в нея, са: осъзнаване на същността на интердисциплинарния характер на гражданското образование; използване на добри техники за развитие и усъвършенстване на гражданската култура. Основен фокус на работата е образователната дейност на студентите в дисциплината „Гражданско образование“, която, освен педагогическо, провокира и социално взаимодействие, така необходимо за развитието и усъвършенстването на тяхната гражданска

култура. Същевременно тя осигурява практическото развитие на тяхната педагогическа компетентност и бъдещото им професионално израстване.

Г.7.9 Димова, Б. 2025. Базови характеристики на демократичния гражданин – мнение на студенти от педагогически специалности. *KNOWLEDGE – International Journal*, 73(2), 549 – 553. ISSN 2545-4439, ISSN 1857-923X

Резюме: Настоящата научна разработка разглежда базови характеристики на демократичния гражданин в Република България през призмата на студенти от педагогически специалности в Бургаския държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“. Изследвателският фокус е насочен към проследяване мнението на студентите по изследваната проблематика. Чрез анкетно проучване сред 37 студенти от специалностите „Социална педагогика“ и „Специална педагогика“ се анализират вижданията им относно положителните и отрицателните качества, които според тях определят съвременния гражданин в демократична България. Респондентите посочват като водещи положителни характеристики информираността, критичното мислене, гражданската активност, толерантността и социалната ангажираност. Сред основните слабости се открояват липсата на гражданска позиция, политическата апатия, консуматорските нагласи и социалните неравенства. Изследването подчертава значението на гражданското образование като ключов фактор за формиране на демократични ценности и нагласи у младите хора. Освен това, на преден план се откроява приноса в академичната подготовка на бъдещите педагози, която постига формиране на ценностна система, насочена към демократично участие и социална отговорност. Това е ясно доказателство, че ранното въвеждане на тази дисциплина, както интегрирано в различните образователни направления в детската градина, така и като самостоятелен учебен предмет в училище, допринася за изграждането на осъзнати, отговорни и ангажирани граждани, способни да участват активно в обществения живот и да подкрепят устойчивото развитие на демократичната култура.

Г.7.14 Dimova, B. 2025. New Life for the waste – formation skills for sustainable development in preschool age. *MRS Journal of Arts, Humanities and Literature*, 2(12), 25 – 28, ISSN (Online) 3049-1444 <https://doi.org/10.5281/zenodo.18104058>

Abstract: The article explores the possibilities for forming competences for sustainable development in preschool education through practical activities based on the reuse and recycling of waste materials. The theoretical framework presents key international and national policies that position education for sustainable development as an essential element of modern pedagogical practice. The results of a practical task implemented with 23 students in the Master's Degree Program in Preschool and Primary School Pedagogy, who created educational toys from waste materials, are presented. The activity allows students to apply the principles of recycling and eco-design, while simultaneously developing professional skills such as planning, creativity, teamwork and pedagogical reflection. Two exemplary student models are analyzed, showing how waste can be transformed into significant educational resources, supporting environmental awareness, social responsibility and sustainable behavior in preschool children. The results confirm that the "new life for the waste" concept is an effective approach for integrating education for sustainable development into the training of future educators.

Г.7.15 Димова, Б. 2025. За някои идеи за приложение на концепцията за устойчиво развитие в практиката на учители в детски градини и начални училища. KNOWLEDGE – International Journal, 72(2), 233 – 237, ISSN 2545-4439, ISSN 1857-923X

Резюме: Настоящото изследване разглежда възможностите за прилагане на концепцията за устойчиво развитие в педагогическата практика на предучилищни и начални училищни педагози. То се основава на анкетно проучване, проведено сред 56 педагози в детски градини и начални училища от различни населени места в област Бургас, Република България с цел да се установят нагласите, опита и конкретните дейности, свързани с устойчивото образование. Резултатите показват, че макар част от участниците да определят опита си като минимален, съществува силна мотивация за въвеждане на устойчиви практики чрез практически занимания, дидактични игри, проекти и сътрудничество с родители.

Сред споделените идеи: са засаждане на растения в класната стая, създаване на хранилки за птици от отпадъчни материали, разделно събиране на отпадъци, посещения на паркове и защитени територии, както и уроци на открито. Темите от учебното съдържание се обогатяват чрез проекти като „Пътят на водната капка“, „Енергиен детектив“, „Здравословно хранене“ и „Моята пасивна къща“. Участието в международни програми като Еразъм+ и eTwinning, използването на компютърна техника и обменът на добри практики между учебни заведения допринасят за надграждане на педагогическия опит. Особено важна се оказва ролята на родителите и личният пример на педагозите, които вдъхновяват децата да прилагат наученото в ежедневието си. Проектът „Калинка“, реализиран с помощта на родителите, е ярък пример за успешно съчетаване на образователни направления с устойчиви практики.

Г.7.16 Димова, Б. 2024. Проекции на образованието за устойчиво развитие в Германия. *Академично списание „Управление и образование“*, 20(3), 146 – 149. ISSN 13126121

Abstract: We live in a world where the demand for raw materials and resources is constantly growing. If we continue to follow current patterns of consumption and production, it would jeopardize the ability of future generations to use the limited natural resources. This necessitates the search on the labor market for specialists with a new type of knowledge and skills, namely - the so-called "green competences". Green competences are competences that enable ecologically sustainable economic activity, such as reducing environmental pollution or protecting natural resources in response to the climate crisis, which is gaining threatening proportions. Quality education is one of the 17 sustainable development goals of the 2030 Agenda for Sustainable Development, adopted at the UN summit in 2015, and is the main prerequisite for achieving the other goals. Therefore, the efforts of all countries should be directed above all to achieving sustainability by investing in quality education. Children are our future, so by investing in education for sustainable development, we are building the future of our children. This article presents some of the experience of the Federal Republic of Germany (FRD) in integrating education for sustainable development (ESD) into pre-school curricula (Bildung für nachhaltige Entwicklung – BNE, in German). The tasks to be solved in it are:

- To reveal the theoretical aspects of education for sustainable development;
- To present ideas from the German educational practice for motivating preschool children to think, act, make decisions, realizing the impact of their actions on their own lives and that of others;
- To make a summary of the presented information.

Г.7.17 Димова, Б. 2024. Игрите на открито като част от образованието за устойчиво развитие на децата в предучилищна възраст. *KNOWLEDGE – International Journal*, 67(2), 343 – 347. ISSN 2545-4439, ISSN 1857-923X

Резюме: Целта на настоящата статия е да представи игрите и развлеченията на открито в основните и допълнителни форми на педагогическо взаимодействие в детската градина в контекста на формиране на умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт. Авторът акцентира върху възможността за поставяне на началото на образованието за устойчиво развитие в предучилищна възраст. Осигуряването на приобщаващо и равностойно качествено образование и стимулиране на възможностите за учене на всички през целия живот е една от седемнадесетте цели на устойчиво развитие приети на Срещата на върха по устойчивото развитие, постановени от Организацията на обединените нации (ООН) през 2015г. За правилното възприемане на концепцията на програмата „Да преобразим нашия свят: Програма за устойчиво развитие до 2030 г.” е нужно тълкуването и разглеждането ѝ в три аспекта – екологичен, социален, икономически. В настоящата разработка се подчертава необходимостта от изграждане на знания, умения и отношения у децата в предучилищна възраст за опазване на собственото, общественото здраве и безопасност. Приоритет в учебните програми за предучилищно образование е изграждането на хигиенни навици и умения за здравословен начин на живот и спорт. Разбирането на смисъла на устойчивото развитие, формирането на сензитивност и положително отношение при взаимодействието на детето с околната среда е друг важен аспект от обучението в детската градина. За да бъде постигната основната цел на настоящата статия, авторът прави опит да изясни значението на понятията: игри и развлечения на открито, образование за устойчиво развитие, предучилищна възраст. За постигане на поставените задачи авторът се позовава на Държавния образователен стандарт за предучилищно образование, който в Република България се определя от Наредба № 5 от 03.06.2016 г. за предучилищното образование в единство с Наредба № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование. Играта следва да присъства във всички моменти от дневната организация в предучилищните институции, както в учебно, така и в неучебно време. Детето в предучилищна възраст участва в различни игри: дидактични, сюжетно-ролеви, подвижни, строително-конструктивни, игри-драматизации, музикални игри и др. Това многообразие от игри е „инструмент” в ръцете на предучилищния педагог, който прави възможно възпитанието на детето в предучилищна възраст и всестраниното му развитие. От изключителна важност за физическото развитие на детето са игрите и развлеченията на открито. За да бъде гарантирано това условие, Наредба № 5 от 03.06.2016 г. за предучилищното образование постановява задължението на детските градини и училищата да осигурят ежедневен минимален двучасов престой на открито за децата на целодневна организация и едночасов – за децата на полудневна организация.

Дата: 20.4.2026 г.

Подпис:

(гл. ас. д-р Блага Димова)